

Odporovatelnost

Nerovné zacházení s věřiteli pracovněprávních pohledávek zásadně stejného nebo obdobného postavení poté, co nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení může dlužník ospravedlnit jen tím, že prokáže (nad rámec § 111 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona), že úhrada příslušné pohledávky byla „nutná“ ve smyslu § 111 odst. 2 věty první insolvenčního zákona. Hrazení pracovněprávních pohledávek zaměstnanců dlužníka není úkonem nutným k zajištění provozování závodu v rámci obvyklého hospodaření, ani úkonem směřujícím k odvracení hrozící škody jen proto, že šlo o ty zaměstnance, kteří podali insolvenční návrh, a kteří se v souvislosti s úhradou své pohledávky zavázali vzít insolvenční návrh zpět.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 68/2018 ze dne 29.4.2020)

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 5. 4. 2017, č. j. 190 ICm XY, ve znění usnesení ze dne 25. 4. 2017, č. j. 190 ICm XY, Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) zamítl žalobu na určení neúčinnosti právních úkonů dlužníka (S.) v části, v níž se žalobce (H. ISPL v. o. s., jako insolvenčního správce dlužníka) domáhal určení neúčinnosti dohod o narovnání uzavřených mezi jednotlivými žalovanými a dlužníkem a vydání peněžitého plnění z nich do majetkové podstaty dlužníka (body I., III., IV., VI., VII., IX., X., XII., XIII., XV., XVI., XVIII., XIX., XXI., XXII., XXIV., XXV., XXVII., XXVIII., XXX., XXXI., XXXIII., XXXIV., XXXVI., XXXVII., XXXIX. výroku), v části, v níž se žalobce domáhal určení neúčinnosti dohod o smluvní pokutě, které utvrzovaly závazek dlužníka plnit dohody o narovnání sjednané mezi jednotlivými žalovanými a dlužníkem, žalobě vyhověl (body II., V., VIII., XI., XIV., XVII., XX., XXIII., XXVI., XXIX., XXXII., XXXV., XXXVIII. výroku), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (bod XL. výroku).

Insolvenční soud vyšel zejména z toho, že:

- 1/ Dne 6. 1. 2014 bylo zahájeno insolvenční řízení dlužníka.
- 2/ V období od 23. 4. 2014 do 4. 6. 2014 uzavřel dlužník s žalovanými, kteří byli jeho zaměstnanci, jednotlivé dohody o narovnání obdobného znění. V nich se dlužník zavázal zaplatit žalovaným při podpisu dohody část mezd, které již byly po lhůtě splatnosti, a zbývající část těchto mezd následně v jedné či dvou splátkách s určením konkrétního dne splatnosti. Tuto svou povinnost utvrdil dlužník sjednáním smluvní pokuty ve výši 100.000 Kč za každé jednotlivé porušení smlouvy (nezaplacení splátky). V dohodách dlužník též prohlásil, že jedná o vstupu významného investora, pro zajištění provozu v roce 2014 má dostatek finančních prostředků na vyrovnání všech svých závazků, vede jednání s navrhovatelem insolvenčního řízení a dalšími věřiteli o narovnání svých závazků a těmito dohodami dochází ke smírnému řešení pohledávek žalovaných za dlužníkem vzniklých na základě pracovních smluv.
- 3/ Dlužník měl v roce 2014, v době podpisu dohod o narovnání, větší počet věřitelů s pohledávkami po lhůtě splatnosti déle než 3 měsíce.
- 4/ Dne 20. 5. 2015 byl zjištěn úpadek dlužníka.
- 5/ Dne 30. 8. 2015 (správně 14. srpna 2015) byl žalobce ustanoven do funkce insolvenčního správce dlužníka.
- 6/ Neuhrazené pohledávky zaměstnanců dlužníka činily k „31. 4. 2015“ (správně k 30. 4. 2015)

21.470.463,92 Kč.

7/ Dlužník již v roce 2011 vykazoval ztrátu 18.000.000 Kč a nezískal jako podnik zahraničního obchodu žádné zakázky. V roce 2012 vykazoval dlužník ztrátu 60.000.000 Kč.

S odkazem na výše uvedené insolvenční soud dospěl k závěru, že ač byl dlužník v době uzavření dohod o narovnání s žalovanými již v úpadku (ve formě platební neschopnosti), mohl postupovat co do nevyplacených mezd podle § 111 odst. 2 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a uzavřít s žalovanými dohody o narovnání, když šlo o pohledávky zaměstnanců z pracovních smluv. Uvedené však neplatí pro ujednání o smluvních pokutách.

Vrchní soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem k odvolání žalobce potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v zamítavých výrocích ve věci samé a ve výroku o nákladech řízení (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud především uzavřel, že z dosavadního stavu řízení nelze dovodit neplatnost dohod o narovnání v částech týkajících se uznání pracovněprávních závazků žalovaných dlužníkem a stanovení lhůt jejich úhrady, neboť zde není ničeho, co by způsobovalo jejich neplatnost pro rozpor se zákonem č. [262/2006](#) Sb., zákoníkem práce, ve znění účinném v době uzavření pracovních smluv (s přihlédnutím k době uzavření dodatků k pracovním smlouvám některých žalovaných), a to i při zohlednění zvláštní ochrany zaměstnance jako základní zásady pracovněprávního vztahu vyplývající z § 1a a § 19 odst. 3 zákoníku práce. Úvahy insolvenčního soudu o tom, zda dohody o narovnání mohou být neúčinnými právními úkony dle § 240 a násl. insolvenčního zákona považoval odvolací soud pro rozhodnutí dané věci za bezcenné, neboť k uzavření všech smluv a k částečné úhradě pracovněprávních závazků došlo až po zahájení insolvenčního řízení (srov. § 111 odst. 3 insolvenčního zákona).

Odvolací soud následně dovodil, že jelikož se předmětné dohody týkají výhradně pracovněprávních pohledávek, na které dopadá výjimka z pravidla uvedeného v § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, nelze je považovat za neúčinné právní úkony. Podle odvolacího soudu nezpůsobuje neúčinnost dohod ani to, že by pracovněprávní pohledávky ostatních zaměstnanců dlužníka byly uspokojeny v nižší míře. Zásada poměrného uspokojení všech pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim postavených na roveň se totiž uplatní až ve vztahu k pohledávkám uspokojovaným po zjištění úpadku dlužníka.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která „nebyla v praxi dovolacího soudu dosud řešena a má být tedy posouzena jinak“.

Dovolatel má za to, že insolvenční soud pochybil, když předmětné dohody posoudil po právní stránce jako narovnání (dle § 1903 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku – dále též jen „o. z.“), i když zde není sporných či pochybných otázek ve vztahu k pracovněprávním pohledávkám žalovaných za dlužníkem. Dle dovolatele se soudy nižších stupňů nezabývaly právním posouzením dohod dostatečně (k čemuž odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2017, sp. zn. 32 Cdo 243/2017, a judikaturu zde citovanou), a nevezaly přitom v úvahu podstatnou skutečnost, že nárok na úhradu prvních částí dlužných mezd vznikl žalovaným až kumulativním splněním dvou podmínek: zpětvetím přihlášky pohledávky přihlášené v insolvenčním řízení dlužníka a vyjádřením souhlasu s vyškrtnutím ze seznamu věřitelů a znepřístupněním údajů o své osobě v insolvenčním rejstříku na případnou výzvu insolvenčního soudu; splnění těchto podmínek bylo utvrzeno sjednáním smluvní pokuty ve výši 50.000 Kč. S ohledem na uvedené tak dovolatel vytýká soudům nižších stupňů, že neměly dohody o narovnání za neplatné pro rozpor s dobrými mravy.

Uzavřením dohod o narovnání nedošlo podle dovolatele „pouze“ k posunutí termínu splatnosti dlužných mezd žalovaných, nýbrž i ke vzniku nových závazků mezi žalovanými a dlužníkem, a to v rozporu s § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, přičemž právě na tyto nově vzniklé závazky dlužník plnil. Dle dovolatele si dlužník „dohodami koupil splnění určitých povinností, ke kterým se žalovaní uzavřením dohody zavázali, nadto pod sankcí 50.000 Kč pro případ, že své povinnosti nesplní“. Z uvedeného dovolatel uzavírá, že vůlí dlužníka nebylo hradit dlužné mzdy, ale dosáhnout zpětvzetí jednotlivých přihlášek, respektive insolvenčních návrhů, žalovanými. Uvedeným způsobem měly soudy nižších stupňů posoudit právní jednání žalovaných a dlužníka spočívající v uzavření dohod o narovnání.

Dle dovolatele insolvenční soud též nesprávně aplikoval § 240 odst. 1 insolvenčního zákona dospěl-li k závěru, že žalovaní byli v dobré víře, že dlužník je schopen splnit své závazky. Žalovaní nemohli být v dobré víře, a to proto, že (i) na dlužníka byl již v říjnu 2013 podán insolvenční návrh [i když byl záhy (v prosinci 2013) vzat navrhovatelem zpět], a (ii) žalovaní sami ve svých insolvenčních návrzích poukazují na mnohost věřitelů dlužníka a závazky dlužníka po splatnosti více než 30 dnů. O těchto skutečnostech museli žalovaní s ohledem na veřejnost insolvenčního rejstříku vědět, a tudíž nemohli být v dobré víře.

V neposlední řadě má dovolatel za to, že dle § 5 písm. b) insolvenčního zákona mají věřitelé stejného nebo obdobného postavení v insolvenčním řízení rovné možnosti. Uznává, že zaměstnanci dlužníka mají obecně v insolvenčním řízení specifické postavení, nicméně toto výsadní postavení musí dle jeho názoru náležet všem zaměstnancům dlužníka, nikoliv pouze těm, o kterých dlužník takto stanoví. Na zásadách insolvenčního řízení uvedených v § 5 insolvenčního zákona je přitom nezbytné trvat. Dle dovolatele došlo odporovaným právním jednáním dlužníka k vyššímu uspokojení žalovaných ve srovnání s uspokojením, jehož by se jim dostalo v konkursu, čímž došlo ke zvýhodnění žalovaných (oproti ostatním zaměstnancům, tj. věřitelům, dlužníka) dle § 241 odst. 1 insolvenčního zákona.

Dovolatel tedy uzavírá, že insolvenční soud spolu s odvolacím soudem, který přitakal závěru, že dohody o narovnání nejsou sjednány v rozporu s § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, a uzavřel, že na projednávanou věc nedopadá § 240 insolvenčního zákona, nesprávně vyložily obsah dohod o narovnání a řádně se nezabývaly výkladem projevu vůle dlužníka a žalovaných, což vedlo ve výsledku k nesprávné aplikaci § 111, § 240 a § 241 insolvenčního zákona, a tedy nesprávnému právnímu posouzení věci. Dle jeho názoru vznikly dohodami o narovnání nové závazky dlužníka v rozporu s § 111 odst. 1 insolvenčního zákona a jde o právní jednání zvýhodňující jen některé zaměstnance dlužníka, tedy odporující § 5 insolvenčního zákona.

Otázky, které má za dovolacím soudem neřešené, formuluje dovolatel následovně:

- 1/ Je dlužník po zahájení insolvenčního řízení oprávněn uspokojit pracovněprávní nároky jen některých svých zaměstnanců, a to v situaci, kdy je v úpadku a má další závazky z titulu pracovněprávních nároků i vůči dalším zaměstnancům?
- 2/ Je dlužník případně povinen po zahájení insolvenčního řízení pracovněprávní nároky svých zaměstnanců uspokojit vůči všem zaměstnancům, a to poměrně?
- 3/ Je dlužník oprávněn po zahájení insolvenčního řízení uzavřít dohody o narovnání týkající se pracovněprávních nároků zaměstnanců?
- 4/ Lze použít § 5 insolvenčního zákona i na věřitele pohledávek pracovněprávních, tedy pohledávek postavených na roveň pohledávkám za podstatou?
- 5/ Zvýhodnil dlužník některé své zaměstnance na úkor jiných na úkor ostatních tím, že uspokojil pouze některé z pracovněprávních nároků zaměstnanců a lze takové jednání považovat za učiněné v rozporu s § 111 odst. 1 insolvenčního zákona?
- 6/ Lze považovat dohody o narovnání, v nichž dlužník po zahájení insolvenčního řízení uznal pracovněprávní nároky některých zaměstnanců a jen na tyto plnil, za nakládání s majetkovou podstatou v rozporu s § 111 odst. 1 insolvenčního zákona?

7/ Lze považovat uzavření dohod o narovnání a uznání závazků a jejich následná plnění za situace, kdy zaměstnanci dlužníka se vůči dlužníku zavázali, že vezmou zpět své přihlášky do insolvenčního řízení, za platné právní jednání?

8/ Lze jednání, kdy dlužník uzavírá dohody o narovnání se zaměstnanci jen proto, aby takto odvrátil účinky zahájeného insolvenčního řízení, považovat za souladné s § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, respektive lze za těchto okolností plnění vybraným zaměstnancům považovat za poskytnutá v souladu s dobrými mravy?

9/ Vztahuje se § 5 písm. d) insolvenčního zákona i na věřitele tzv. zapodstatových pohledávek?

Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí soudů nižších stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaní ve vyjádření k dovolání přitakali závěru žalobce, že dohody o narovnání představují dohody o změně existujících závazků (v posunutí data splatnosti mzdových nároků žalovaných), nikoli narovnání. Nesouhlasili však již se závěrem žalobce, že dohody o narovnání obsahují i závazek. Trvají na tom, že výplata mezd byla provedena v souladu s insolvenčním zákonem, když pohledávky zaměstnanců dlužníka patří mezi privilegované skupiny, které insolvenční zákon chrání zvláštním způsobem.

K tvrzené absenci dobré víry žalovaní uvádějí, že jde o novou právní argumentaci v řízení dosud neuplatněnou, kterou se žalobce pouze snaží zvrátit závěry nižších soudů, aniž by tato tvrzení opíral o důkazní prostředky. Dovození povědomosti žalovaných o skutečné ekonomické situaci dlužníka pouze z veřejnosti insolvenčního rejstříku žalovaní odmítají s tím, že informace zveřejněné v insolvenčním rejstříku nemusí vypovídat o přesném hospodářském stavu dlužníka. Žalovaní míní, že to, že uvěřili slibům dlužníka o novém investoru a přistoupili k odložení splatnosti svých mzdových nároků, aby napomohli obnovení činnosti dlužníka a zlepšení jeho ekonomické situace, jim nelze přičítat k tíži s ohledem na zásady pracovního práva.

Ve vztahu k tvrzenému porušení § 5 písm. b) insolvenčního zákona žalovaní uvádějí, že insolvenční zákon neukládá dlužníku vyplácet mzdy poměrně. V tom, že se aktivně brali o svá práva, nelze následně (v insolvenčním řízení) spatřovat porušení zákona. Zásadu *par conditio creditorum* (*pari passu*) modifikuje (ohledně jejich pohledávek) insolvenční zákon, z jehož § 111 ve spojení s § 169 vyplývá, že pracovněprávní pohledávky za dlužníkem se uspokojují kdykoli během insolvenčního řízení a v plném rozsahu.

Žalovaní též poukazují na to, že poměrné uspokojení mzdových pohledávek za dlužníkem před rozhodnutím o úpadku není ani možné, když k tomuto okamžiku ještě není známa hodnota majetkové podstaty dlužníka.

V případném posouzení předmětných dohod jako neúčinných právních úkonů, žalovaní spatřují porušení zásady ochrany dobré víry v nabytá práva, respektive právní jistoty, tedy jedné ze základních zásad materiálního právního státu. V neposlední řadě mají žalovaní za to, že i kdyby dohody o narovnání byly neúčinnými právními úkony dlužníka, je zde jiný právní důvod, pro který mají právo na plnění poskytnuté na základě dohod o narovnání, a to jejich právo na mzdu dle § 38 zákoníku práce.

Žalovaní proto navrhují, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění (článek II, bod 2. zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci. Dovolání přitom může být přípustné jen podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti vypočtených v § 238 o. s. ř.

Důvod připustit dovolání pro odpověď na otázku č. 7 Nejvyšší soud neměl, když možností dlužníka platit i po zahájení insolvenčního řízení své splatné závazky a odvracet tak hrozbu případného rozhodnutí o úpadku se zabýval již v usnesení ze dne 29. února 2016, sen. zn. 29 NSČR 67/2014, uveřejněném pod číslem 62/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. V něm vysvětlil, že právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními nastalými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu ustanovení § 111 odst. 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013) vůči věřitelům dlužníka neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka. V usnesení ze dne 31. 7. 2019, sen. zn. 29 NSČR 206/2017, které bylo na jednání občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, jež se konalo dne 11. 3. 2020, schváleno k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyšší soud doplnil, že je-li následkem porušení pravidel obsažených v § 111 insolvenčního zákona neúčinnost dotčených právních úkonů dlužníka (a to jen v případě zjištění úpadku dlužníka), musí jít o úkony platné, neboť jen úkon platný může být neúčinný.

Zbývající otázkami (č. 1 až 6 a 8) předestírá dovolatel Nejvyššímu soudu v režimu ustanovení 111 insolvenčního zákona k zodpovězení problematiku uspokojování jen některých pracovníprávních pohledávek dlužníkem, dovolacím soudem neřešenou. Potud je proto dovolání přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle § 1 písm. a) insolvenčního zákona insolvenční zákon upravuje řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů.

Dle ustanovení § 5 insolvenčního zákona (Zásady insolvenčního řízení) insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;
- (...)
- d) věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

Ustanovení § 111 insolvenčního zákona pak určuje, že nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního

řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem (odstavec 1). Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Dále se omezení podle odstavce 1 nevztahuje na uspokojování pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168) a pohledávek jim postavených na roveň (§ 169); tyto pohledávky se uspokojují v termínech splatnosti, je-li to podle stavu majetkové podstaty možné (odstavec 2). Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné, ledaže si k nim dlužník nebo jeho věřitel předem vyžádal souhlas insolvenčního soudu (odstavec 3).

Dle ustanovení § 169 insolvenčního zákona pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou jsou i pracovněprávní pohledávky dlužníkůvých zaměstnanců, pokud zákon ohledně některých z nich nestanoví jinak (odstavec 1 písm. a/). Není-li dále stanoveno jinak, pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou se uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku (odstavec 2).

Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (6. 1. 2014) a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn.

Úvodem Nejvyšší soud poznamenává, že napadené rozhodnutí postrádá zdůvodnění (opodstatnění) toho, proč u dohod uzavíraných v době od 1. 1. 2014 oba soudy nadále používají (což se u insolvenčního soudu promítlo i ve výrokové části jeho rozsudku) pojem „právní úkon“ dle § 34 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník nahradil tento pojem pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. o. z.) a ve stejném duchu je proto třeba pro rozhodné období interpretovat slovní spojení „právní úkon“ v § 111 insolvenčního zákona (srov. i ustanovení § 3028 odst. 3 o. z. a argumentaci obsaženou k terminologii např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sen. zn. 29 ICdo 176/2017). Z téže příčiny je nesprávné používat při zkoumání právních jednání dlužníka uskutečněných v době od 1. 1. 2014 slovní spojení „provoz podniku“ (správně má jít o „provoz závodu“).

Dále Nejvyšší soud uvádí, že otázkou uspokojení jen některého z věřitelů, jehož pohledávka není pohledávkou za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona), ani pohledávkou postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona), se zabýval (po podání dovolání v této věci) v rozsudku ze dne 31. 10. 2019, sen. zn. 29 ICdo 156/2017. V něm uzavřel, že lze-li odporovat právnímu úkonu, jímž dlužník v době před zahájením insolvenčního řízení zvýhodní některého ze svých věřitelů, je nutno stejný úkon, učiněný dlužníkem (dokonce až) poté, kdy nastaly účinky zahájení insolvenčního řízení (v němž posléze bylo rozhodnuto o úpadku dlužníka), považovat za právní úkon neúčinný ve smyslu § 111 odst. 3 insolvenčního zákona.

K tomu lze doplnit, že tento závěr je odrazem zásady poměrného uspokojení věřitelů, která je (coby jedna ze základních zásad insolvenčního řízení), obecně formulována již v § 1 insolvenčního zákona, a která se projevuje též zákazem zvýhodnění některého z věřitelů.

Ustanovení § 111 odst. 1 věty druhé insolvenčního zákona pak pro dobu od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (srov. § 109 odst. 4 insolvenčního zákona, v rozhodném znění) omezuje dlužníka i potud, že peněžité závazky (dluhy) vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem (tedy jen tehdy, když to insolvenční zákon dovolí). Z ustanovení § 111 odst. 2 insolvenčního zákona pak

plyne, že insolvenční zákon vymezil dva okruhy pohledávek, které mohou být dlužníkem hrazeny po zahájení insolvenčního řízení:

1/ pohledávky, jejichž úhrada je nutná (ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování závodu v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí) věta první,

a

2/ pohledávky za majetkovou podstatou nebo pohledávky jim na roveň postavené (věta druhá).

Z pohledávek, jejichž úhrada je „nutná“ je dlužník oprávněn hradit jen ty, jejichž úhrada naplní hypotézu dané normy, tedy že půjde:

1/ o úhradu nutnou ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy (ke splnění této podmínky srov. opět rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 156/2017)

2/ o úhradu nutnou k zajištění provozování závodu v rámci obvyklého hospodaření,

3/ o úhradu nutnou k odvrácení hrozící škody,

4/ o úhradu nutnou k plnění zákonné vyživovací povinnosti, a

5/ o úhradu nutnou ke splnění procesních sankcí.

Podmínka „nutnosti“ znamená existenci zřetelné příčinné souvislosti mezi provedenou úhradou a účelem úhradou sledovaným a insolvenčním zákonem předjímaným (bez provedené úhrady by nastal následek, jemuž má úhrada bránit). Insolvenční zákon tedy v tomto případě předpokládá selektivní hrazení jen některých z pohledávek stejného druhu.

Obecná možnost hradit pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené i po zahájení insolvenčního řízení je logickým důsledkem jejich zákonem preferovaného postavení [k tomu srov. zejména § 203, § 305 odst. 1, § 348 odst. 1 písm. e) a § 398 insolvenčního zákona]. Jde o typovou preferenci všech pohledávek tohoto pořadí oproti pohledávkám horšího pořadí, zejména oproti pohledávkám přihlašovaným do insolvenčního řízení. Přitom pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou se vyznačují (oproti pohledávkám za majetkovou podstatou) i tím, že může jít o pohledávky, které vznikly před zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka. Přímo z pravidla vyjádřeného v ustanovení § 111 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona přitom plyne, že možnost uspokojování těchto pohledávek dlužníkem je (i před rozhodnutím o úpadku dlužníka) navázána na stav majetkové podstaty. Přitom i předmětné ustanovení musí být vykládáno v souladu se základními zásadami insolvenčního řízení (srov. zejména § 5 insolvenčního zákona). Určuje-li ustanovení § 5 písm. b) insolvenčního zákona, že věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti a požaduje-li ustanovení § 5 písm. a) insolvenčního zákona, aby insolvenční řízení bylo vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn, pak odtud také plyne, zákaz nerovného zacházení dlužníka s těmi věřiteli, kteří mají ohledně svých pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou podle insolvenčního zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení. Jde-li o srovnatelné pracovníprávní pohledávky dlužníkových zaměstnanců (§ 169 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona), pak ustanovení § 111 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona není a nemůže být oporou (záštitou) takovému právnímu jednání, jímž dlužník např. uhradí v plném rozsahu jen pohledávky těch zaměstnanců, kteří vůči němu podnikli právní kroky (např. proto, aby se jich „zbavil“ coby insolvenčních navrhovatelů). V rámci této množiny preferovaných pohledávek se prostřednictvím ustanovení § 1 písm. a/ a § 5 písm. b) insolvenčního zákona má prosadit zásada poměrného uspokojení věřitelů pohledávek téhož pořadí a dlužník je (stále) omezen nemožností zvýhodňovat některé věřitele těchto pohledávek na úkor jiných věřitelů v zásadně stejném nebo obdobném postavení.

Z výše provedeného výkladu ustanovení § 111 odstavec 2 insolvenčního zákona přitom plyne, že nerovné zacházení s věřiteli pracovníprávních pohledávek zásadně stejného nebo obdobného postavení poté, co nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení může dlužník

ospravedlnit jen tím, že prokáže (nad rámec § 111 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona), že úhrada příslušné pohledávky byla „nutná“ ve smyslu § 111 odst. 2 věty první insolvenčního zákona. Přitom je zjevné, že takový průkaz bude poměrně obtížný u pracovněprávních pohledávek, s jejichž úhradou byl dlužník ke dni zahájení insolvenčního řízení v prodlení po delší dobu.

K tomu Nejvyšší soud dodává, že hrazení pracovněprávních pohledávek zaměstnanců dlužníka není úkonem nutným k zajištění provozování závodu v rámci obvyklého hospodaření, ani úkonem směřujícím k odvrácení hrozící škody jen proto, že šlo o ty zaměstnance, kteří podali insolvenční návrh, a kteří se v souvislosti s úhradou své pohledávky zavázali vzít insolvenční návrh zpět.

Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem neobstojí již na výše uvedeném základě, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

Zbývá dodat, že jako právně bezcennou vyhodnotil Nejvyšší soud argumentaci dovolatele spojenou s aplikací § 241 odst. 1 insolvenčního zákona (přílehavě odmítnuto již odvolacím soudem); k tomu, že neúčinnost dle § 111 insolvenčního zákona nelze směšovat s neúčinností dle § 240 až § 242 a násl. insolvenčního zákona, srov. judikaturu citovanou v již zmíněném rozsudku Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 156/2017.

Dalšími dovolacími námitkami se Nejvyšší soud již (pro nadbytečnost) nezabýval.

Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud závazný.

V dalším řízení se bude nutno zabývat rovněž otázkou, zda plněním žalovaným na jejich mzdové nároky dlužník žalované vskutku zvýhodnil oproti ostatním zaměstnancům, tedy zda pracovněprávní pohledávky ostatních zaměstnanců jsou stále neuhrzeny, případně zda zůstávají neuhrzeny, ač by stav majetkové podstaty jejich úhradu umožňoval (břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně nerovného zacházení dlužníka s věřiteli v zásadě stejném nebo obdobném postavení poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení nese žalobce). Prokáže-li žalobce nerovné zacházení dlužníka s preferovanými věřiteli, bude na žalovaných unést břemeno tvrzení a důkazní břemeno k tomu, zda ve smyslu ustanovení § 111 odst. 2 věty první insolvenčního zákona šlo (mohlo jít) o nerovnost ospravedlnitelnou.

Odvolací soud se též v případě potřeby vyjádří k použitelnosti ustanovení § 331 zákoníku práce; břemeno tvrzení a důkazní břemeno ke skutečnostem rozhodným podle uvedeného ustanovení nesou rovněž žalovaní.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)